

OPȚIUNI ȘI POLITICI CONTABILE PRIVIND COMBINĂRILE DE ÎNTREPRINDERI

Conf. univ. dr. Lilia Grigori, ASEM, lilia@grigori.com

The key elements of the definition of business group are business and control. If the transaction meets the key elements of the business group accounted by the purchase method. The author of the present article examined the steps to take in a business combination, highlighting the difficult times in which it is necessary to apply professional judgment.

***Cuvinte-cheie:** combinare de întreprindere, metoda achiziției, întreprindere, dobânditor, control, valoarea justă, fond comercial.*

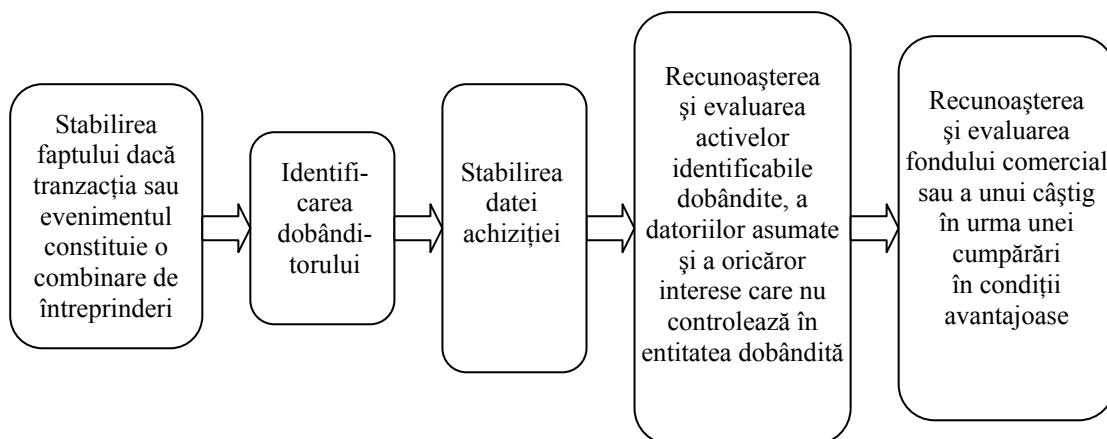
Progresul economic, mediul concurențial, problemele de natură economică și financiară determină entitățile să identifice soluțiile cele mai bune pentru a face față condițiilor, deseori dificile, în care își desfășoară activitatea. Printre strategiile la care managerii apelează deseori, având ca efect dezvoltarea entității pe care o conduc sau cel puțin supraviețuirea acesteia pe o piață dinamică, se numără cea a restructurărilor, o parte importantă dintre acestea fiind reprezentate de combinările de entități.

Standardele internaționale de raportare financiară utilizează termenul de combinare de întreprinderi, pe care o definesc ca fiind fuzionarea unor entități separate într-o singură întreprindere raportoare.

Tratamentul contabil al combinărilor de întreprinderi din perspectiva standardelor internaționale de raportare financiară a fost o problemă mult dezbătută, polemicele continuând chiar și după modificările intervenite în conținutul IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” (eliminarea metodei punerii în comun a intereselor). Chiar dacă metoda achiziției a rămas unica metodă recunoscută de către standardele internaționale, modul concret de aplicare a acesteia a suferit modificări de-a lungul timpului, punându-se accent pe recunoașterea și evaluarea activelor, datoriilor, datoriilor contingente, fondului comercial, tratamentul ulterior al acestor elemente și informațiile care trebuie prezentate în situațiile financiare.

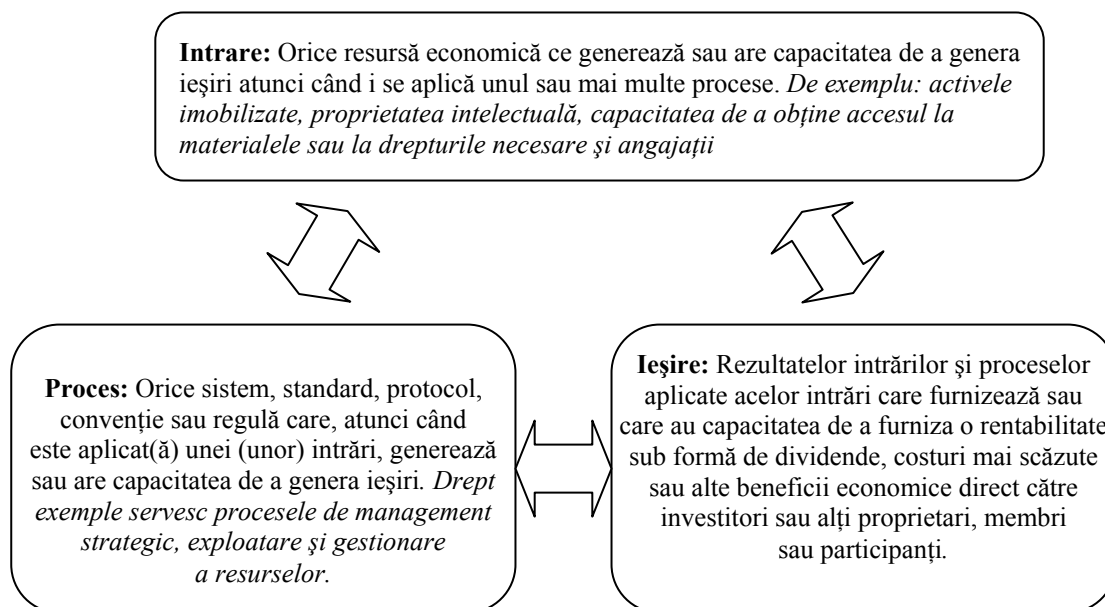
Având în vedere toate cerințele IFRS 3 „Combinări de întreprinderi”, putem distinge mai mulți pași care trebuie parcurși în contabilizarea unei combinări de întreprinderi prin metoda achiziției, prezentați în figura 1.

În cele ce urmează, vom examina fiecare etapă. Pentru a determina dacă tranzacția sau evenimentul poate fi recunoscut ca o combinare de întreprinderi, este necesar ca aceasta să întrunească cerințele definiției combinării de întreprinderi?

Figura 1. Etapele parcurse în contabilizarea unei combinări de întreprinderi prin metoda achiziției

Potrivit IFRS, combinarea de întreprinderi este o tranzacție sau un alt eveniment prin care un dobânditor (cumpărător) obține controlul asupra uneia sau mai multor întreprinderi. Altfel spus, combinarea de întreprinderi definește reunirea unor entități separate într-o singură entitate economică, ca rezultat al obținerii controlului asupra activului net și asupra activității unei entități de către o altă entitate. Pentru a clarifica și constata că tranzacția reprezintă combinare de întreprinderi, care intră în sfera de aplicare a IFRS 3 „Combinări de întreprinderi”, și a nu fi confundată cu o procurare de active, este necesar să aducem clarificări asupra noțiunii de întreprindere din perspectiva IFRS. Întreprinderea, conform IFRS 3 „Combinări de întreprinderi”, este definită ca un set de active și activități integrate care poate fi condus și administrat în scopul furnizării unei rentabilități sub formă de dividende, costuri scăzute sau alte beneficii economice direct către investitori sau alți proprietari, membri sau participanți. Din textul acestei definiții și prevederile standardului, desprindem că întreprinderea este o înglobare într-un tot întreg a unor intrări și ieșiri de resurse, gestionate prin intermediul unor procese, așa cum sunt prezentate în figura 2.

Figura 2. Elementele cuprinse în definiția noțiunii de întreprindere în viziunea IFRS

Pentru a putea fi recunoscută întreprinderea ca obiect de evidență într-o tranzacție de combinare de întreprinderi, trebuie să încorporeze două elemente esențiale – intrări și procese aplicate acelor intrări, care sunt sau vor fi utilizate împreună pentru a genera ieșiri. Totodată, o întreprindere nu trebuie să includă toate intrările sau procesele pe care le-a utilizat vânzătorul pentru exploatarea întreprinderii respective, dacă

participanții de pe piață sunt capabili să dobândească întreprinderea și să continue să producă ieșiri, de exemplu, prin integrarea întreprinderii în propriile lor intrări și procese.

Varietatea elementelor unei întreprinderi variază în funcție de domeniul de activitate, precum și de stadiul de dezvoltare a entității. Întreprinderile ce au activat o perioadă îndelungată au adesea multe elemente diferite de intrări, procese și ieșiri, în timp ce întreprinderile nou-create sau cele cu o perioadă scurtă de activitate au adesea mai puține intrări și procese, sau poate numai o singură ieșire (produs). Alte întreprinderi aflate în stadiul inițial de dezvoltare s-ar putea să nu genereze ieșiri. Dacă nu generează ieșiri, dobânditorul ar trebui să ia în considerare și alți factori pentru a stabili dacă ansamblul constituie o întreprindere. Se analizează condițiile ce urmează, dar nu se limitează la faptul că ansamblul:

- a început activitățile principale planificate;
- are angajați, proprietate intelectuală și alte intrări și procese care ar putea fi aplicate acelor intrări;
- urmează un plan pentru generarea ieșirilor; și
- va putea obține acces la clienții care vor cumpăra ieșirile (produsele).

Pentru ca un anumit ansamblu integrat de activități și active în stadiul de dezvoltare să îndeplinească condițiile unei întreprinderi, nu este necesară prezența tuturor factorilor menționați. Determinarea măsurii în care un anumit ansamblu de active și activități constituie o întreprindere ar trebui să se bazeze pe capacitatea ansamblului integrat de a fi condus și gestionat ca întreprindere de un participant de pe piață.

Combinarea de întreprinderi poate fi efectuată sub mai multe forme: cumpărarea de către o entitate a capitalurilor proprii ale altei entități, cumpărarea unei părți din activele nete ale unei alte entități, asumarea datoriilor unei entități. Combinarea se poate efectua prin emitere de acțiuni, prin transfer de numerar sau alte active, sau printr-o combinație a celor două metode.

Combinarea de întreprinderi poate fi rezultatul influenței diferiților factori de ordin juridic, fiscal etc. Drept motiv juridic de combinare a întreprinderilor poate servi diminuarea capitalului social sub limita stabilită de lege, iar întreprinderea aflată în dificultate sau imposibilitate de majorare a capitalului său social fuzionează cu o altă entitate pentru a ieși din impas. Ca exemplu de combinare de întreprinderi din motive fiscale ar putea servi unele facilități fiscale. Alte justificări de combinare de întreprinderi ar servi lărgirea piețelor de desfacere sau cucerirea de noi segmente pe piață. Din cele expuse, putem deduce că, în sfera de aplicare a IFRS 3, intră fuziunea prin absorbție și fuziunea prin contopire.

Întrucât, în concordanță cu metoda achiziției, combinarea de întreprinderi este privită din perspectiva dobânditorului și se contabilizează în contabilitatea dobânditorului, se presupune că una dintre părțile implicate în tranzacție trebuie să fie identificată drept dobânditor. Dobânditorul este reprezentat de entitatea participantă la combinare care obține *control* asupra entității dobândite. Pentru identificarea dobânditorului – entitatea care obține control asupra entității dobândite – trebuie utilizate îndrumările din IAS 27 „*Situații financiare consolidate și individuale*”.

Controlul, în conformitate cu IAS 27, preluat de IFRS 3, este definit ca fiind capacitatea de a guverna (conduce, dirija) politicile financiare și operaționale ale unei entități astfel, încât să se obțină beneficii din activitățile ei și se manifestă prin capacitatea de a:

- exercita mai mult de jumătate din drepturile de vot, în virtutea unui acord cu ceilalți investitori;
- guverna politicile financiare și operaționale în temeiul unui statut sau acord;
- exercita majoritatea voturilor în cadrul ședințelor consiliului de administrație sau ale altor structuri de conducere;
- numi sau elimina majoritatea membrilor consiliului de administrație.

Obținerea controlului presupune achiziția uneia dintre entitățile participante la combinare cu mai mult de jumătate din acțiunile cu drept de vot ale altei entități. Excepție constituie cazul în care expres se menționează că cota respectivă de acțiuni nu asigură controlul. De exemplu, entitatea A deține 100% din capitalul entității B. Entitatea B activează în domeniul de securitate a țării. Guvernul numește în funcție directorii entității B. În acest caz, entitatea A nu deține control, deoarece numirea în funcție a directorilor de către Guvern poate restricționa guvernarea politicilor financiare și operaționale în cadrul entității B.

Deși, uneori, este dificil să se identifice un dobânditor, există anumite indicii care pot arăta cine este, de fapt, cumpărătorul. IFRS 3 oferă o serie de indicații cu privire la identificarea dobânditorului:

- comparația dintre valorile juste ale întreprinderilor participante poate oferi un indiciu cu privire la identitatea dobânditorului, pornind de la ideea că este probabil ca entitatea cu valoarea justă cea mai mare să fie dobânditorul;

De exemplu, entitatea A, valoarea justă a căreia constituie 100 mln euro se aliază cu entitatea B, valoarea justă a căreia este de 5 mln euro. Întrucât entitatea A este mai mare, ea va fi catalogată ca dobânditor.

- contraprestația oferită în schimbul acțiunilor poate reprezenta o altă informație relevantă, respectiv atunci când combinarea de întreprinderi se realizează prin schimbul de acțiuni comune cu drept de vot pentru numerar sau alte active, entitatea care le cedează pe acestea din urmă poate fi dobânditorul;

De exemplu, entitatea A se aliază cu entitatea B. În derularea combinării, entitatea A achită 50 mln euro pentru acțiunile entității B. Entitatea A se consideră a fi dobânditor.

- dacă operația de combinare are ca rezultat posibilitatea conducerii uneia dintre entitățile participante, dominarea alegerii echipei de conducere pentru societatea rezultată din combinare, este posibil ca dobânditorul să fie acea entitate care are posibilitatea de a-și exercita dominația.

De exemplu, entitatea A, a cărei valoare justă este de 90 mln euro se aliază cu entitatea B, a cărei valoare justă este de 110 mln euro. Entitatea rezultată din combinarea de întreprinderi va fi condusă de managerii entității A. În cazul dat, entitatea A se consideră a fi dobânditor.

Există situații în care entitatea identificată ca dobânditor, din punct de vedere contabil diferă de entitatea identificată ca dobânditor, din punct de vedere juridic, ceea ce înseamnă că avem de-a face cu o achiziție inversă. Aceasta se întâmplă atunci, când o întreprindere obține dreptul de proprietate asupra acțiunilor altei întreprinderi, dar ca parte în tranzacția de schimb emite, în compensație, suficiente acțiuni cu drept de vot, astfel încât controlul întreprinderii combinate trece către proprietarii întreprinderii ale cărei acțiuni au fost achiziționate.

De exemplu, entitățile A (cotată pe piața de capital) și B fac obiectul unei combinări de întreprinderi. Condițiile tranzacției sunt următoarele: entitatea A achiziționează 100 % din acțiunile comune ale entității B; acționarii precedenți ai entității B vor deține noi acțiuni reprezentând 65% din drepturile de vot ale entității A; membrii anteriori ai Consiliului Director și ai organului de conducere al entității B dețin aceleași funcții în cadrul entității A; valoarea justă a activului net al entității A, la data achiziției este de 250 000 euro, iar valoarea justă a activului net al entității B este 550 000 euro. Analizând datele exemplului, din punct de vedere contabil, entitatea B este dobânditorul. Este vorba de o achiziție inversă. Valoarea justă a activului net al entității B este mult mai mare decât cea a entității A, iar în urma combinării entitatea B obține controlul celeilalte părți participante la tranzacție.

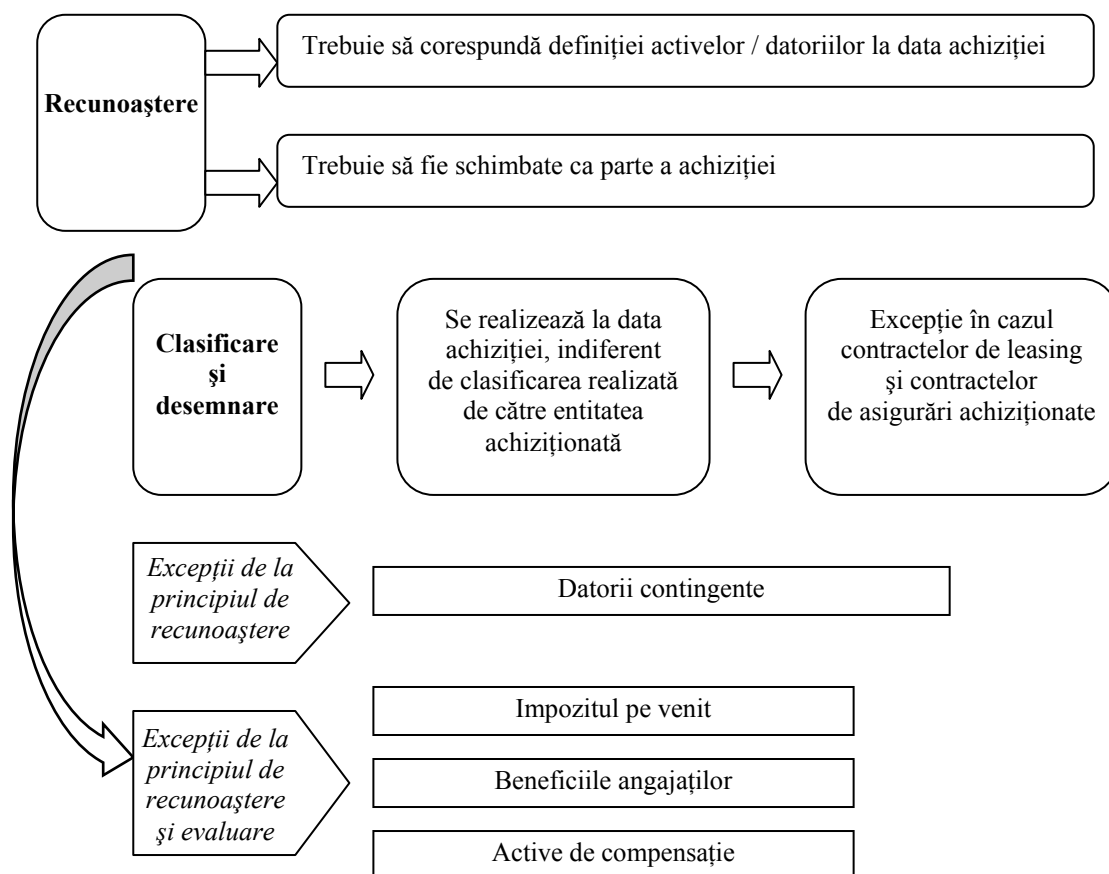
Este important de menționat că dobânditorul este întotdeauna una din entitățile existente înaintea grupării. De exemplu, entitatea A fuzionează cu entitatea B. În urma fuziunii, este înființată entitatea C, care va emite acțiuni acționarilor entităților A și B. Dobânditorul va fi una dintre entitățile A și B. Entitatea C nu poate aplica metoda achiziției conform IFRS 3.

Următoarea etapă importantă în contabilizarea combinărilor de întreprindere constă în **stabilirea** de către dobânditor a **datei achiziției**. Data achiziției reprezintă data la care dobânditorul preia efectiv controlul asupra entității achiziționate. Altfel spus, data achiziției este data începând cu care dobânditorul poate conduce politicile financiare și operaționale ale entității dobândite. Când acest control se realizează prin intermediul unei singure tranzacții de schimb, data transferului coincide cu data achiziției. Totodată, o combinare de întreprinderi poate cuprinde mai multe tranzacții de schimb, de exemplu, atunci când combinarea se realizează prin cumpărarea de acțiuni în mai multe etape. În cazul dat, ne conducem de același principiu – obținerea controlului, fie printr-o tranzacție sau prin mai multe tranzacții.

De exemplu, entitatea A decide la 2 ianuarie să procure entitatea B. La aceeași dată, entitatea A procură 20% din acțiunile entității B, următoarele 50% le procură la 1 martie și ultimele 30% la data de 1 iunie. Total au fost plătite 23 mln euro. În cazul dat, sunt prezente trei date ale tranzacțiilor de schimb. Data achiziției va fi data de 1 martie, deoarece la data respectivă entitatea A obține controlul.

Începând cu data achiziției, dobânditorul **recunoaște**, separat de fondul comercial, **activele identificabile dobândite**, **datoriile asumate și orice interese care nu controlează în entitatea dobândită** (figura 3).

Dobânditorul recunoaște separat activele și datoriile identificabile ale entității achiziționate la data achiziției, numai în cazul când acestea corespund, la data respectivă, definițiilor activelor și datoriilor din *Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*. Reamintim că, potrivit acestui Cadru, un activ reprezintă o resursă controlată de către o întreprindere ca rezultat al unor evenimente trecute de la care se așteaptă să genereze beneficii economice viitoare pentru întreprindere, iar o datorie este o obligație actuală a întreprinderii ce decurge din evenimente trecute și prin decontarea căreia se așteaptă să rezulte o ieșire de resurse care încorporează beneficii economice.

Figura 3. Recunoașterea activelor / datoriilor într-o combinare de întreprinderi

În afară de cerințe de definire, Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare impune respectarea unor criterii generale de recunoaștere a activelor și datoriilor în situațiile financiare, care se solicită a fi respectate și în cazul combinării de întreprinderi. Astfel, un activ este recunoscut în situația privind poziția financiară în momentul în care este probabilă realizarea unui beneficiu economic viitor de către întreprindere și activul are un cost care poate fi determinat în mod credibil, iar o datorie este recunoscută în situația privind poziția financiară atunci când este probabil că o ieșire de resurse, purtătoare de beneficii economice, va rezulta din lichidarea unei obligații prezente și valoarea la care se va realiza această lichidare poate fi evaluată în mod credibil. În situația în care activele și datoriile rezultate în urma achiziției nu îndeplinesc criteriile de recunoaștere pentru a fi încorporate în situația privind poziția financiară, va fi influențat fondul comercial, deoarece acesta se determină ca diferența dintre costul de achiziție și valoarea justă a activelor și datoriilor identificabile.

Aplicarea de către dobânditor a principiului și a condițiilor de recunoaștere poate avea drept rezultat recunoașterea anumitor active și datorii pe care entitatea dobândită nu le recunoscuse anterior în situațiile sale financiare drept active și datorii. Drept exemplu pentru dobânditor pot servi imobilizările necorporale identificabile pe care le-a dobândit, cum ar fi denumirea unei mărci, un brevet sau o relație cu clienții, pe care entitatea dobândită nu le-a recunoscut ca active în situațiile sale financiare, întrucât le-a elaborat pe plan intern și a înregistrat costurile lor la cheltuieli.

Excepție de la principiul general de recunoaștere fac datoriile contingente (IAS 37). Dobânditorul va recunoaște la data achiziției o datorie contingentă asumată într-o combinare de întreprinderi, dacă este *obligație actuală care rezultă din evenimente trecute*, iar *valoarea sa justă poate fi evaluată fiabil*. Datoria contingentă care reprezintă o obligație posibilă nu este recunoscută.

Prevederile paragrafului 15 (IFRS 3) stipulează că dobânditorul clasifică sau desemnează, la data achiziției, activele identificabile dobândite și datoriile asumate, după cum este necesar pentru aplicarea ulterioară a celorlalte IFRS-uri. Dobânditorul realizează aceste clasificări sau desemnări pe baza termenilor contractuali, a condițiilor economice, a politicilor sale de exploatare sau contabile, precum și a altor condiții

pertinente existente la data achiziției. IFRS 3 oferă două excepții de la postulatul menționat:

- clasificarea unui contract de leasing drept leasing operațional sau leasing financiar în conformitate cu IAS 17 *Contracte de leasing*; și
- clasificarea unui contract drept un contract de asigurare în conformitate cu IFRS 4 *Contracte de asigurare*.

Pentru aceste contracte dobânditorul trebuie să analizeze termenii contractuali și alți factori la începutul contractului (sau, în cazul în care termenii contractuali au fost modificați de așa natură, încât să se schimbe și clasificarea acestuia, la data acelei modificări, care ar putea fi data achiziției).

IFRS 3 interzice dobânditorului să recunoască în calitate de datorii costurile pe care dobânditorul le preconizează, dar pe care nu este obligat să le suporte în viitor pentru a-și pune în aplicare planul de încetare a unei activități din cadrul unei entități dobândite sau de încheiere a raporturilor de muncă sau de relocare a angajaților unei entități dobândite. În schimb, dobânditorul recunoaște aceste costuri în situațiile sale financiare ulterioare combinării de întreprinderi, conform altor IFRS-uri.

Dobânditorul evaluează activele identificabile dobândite și datoriile asumate la valorile lor juste de la data achiziției, așa cum este prezentat în figura 4.

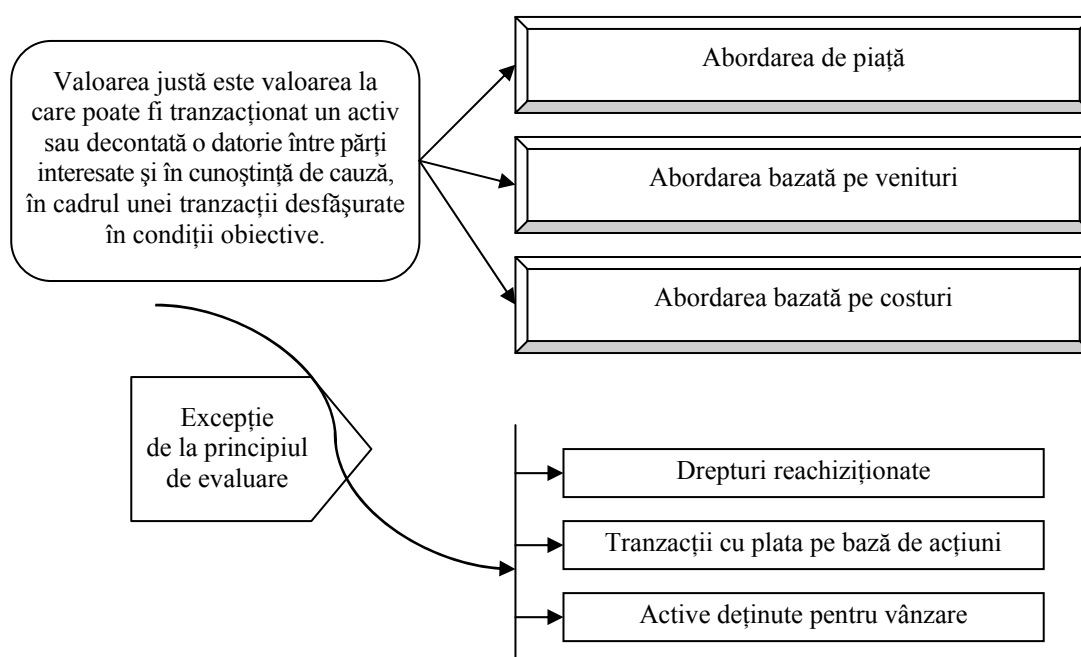

Figura 4. Evaluarea la valoarea justă într-o combinare de întreprinderi

IFRS 3 impune dobânditorului să recunoască fondul comercial în categoria activelor și să îl evalueze ca valoare reziduală, deoarece o evaluare directă a acestuia nu este posibilă. Astfel, dobânditorul trebuie să recunoască fondul comercial la data achiziției, și să-l evalueze la diferența dintre:

- valoarea agregată a contraprestației transferate, valorii oricăror interese care nu controlează în entitatea dobândită, și valorii juste, de la data achiziției, a *participației în capitalurile proprii* deținute anterior de dobânditor în entitatea dobândită (în cazul combinărilor de întreprinderi realizate în etape);
- valorile nete, de la data achiziției, ale activelor identificabile dobândite și ale datoriilor asumate.

După contabilizarea fondului comercial la data achiziției, acesta va apărea în bilanțul dobânditorului la valoarea de intrare din care se scad eventualele deprecieri; asta înseamnă că fondul comercial nu se amortizează, ci se supune unui test de depreciere, cel puțin o dată pe an, în conformitate cu IAS 36 „Deprecierea activelor”.

Dacă diferența dintre valoarea agregată a elementelor sus-menționate și partea dobânditorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și angajamentelor eventuale ale firmei preluate este negativă, atunci dobânditorul este obligat să reestimeze valorile juste ale activelor, datoriilor și angajamentelor eventuale și să contabilizeze diferența negativă care mai rămâne direct la venituri. Existența fondului comercial negativ ar putea fi explicată de anticiparea unor pierderi viitoare, erorile în calculul valorii juste a activelor și datoriilor identificate etc.

În contextul actual al globalizării, valoarea tranzacțiilor privind combinările de întreprinderi poate reprezenta un indicator important al maturității și dinamismului economiei, precum și al activității mediului de afaceri din țară.

Combinările de întreprinderi pot aduce beneficii legate de consolidarea pe piață a unor entități, realizarea unor extinderi pe alte piețe sau obținerea unor cote mai mari pe piață, diversificarea portofoliului de produse etc. Totodată, combinările de întreprinderi pot genera și dezavantaje legate de accesul la credite, efecte negative asupra salarizării etc. O combinație de întreprinderi presupune asumarea unor riscuri, ea poate genera avantaje și dezavantaje atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, iar decizia realizării ei este una care ține de strategia de dezvoltare a fiecărei entități.

Bibliografie:

1. IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” / www.minfin.md
2. Săcărin Marin. *Practici și reglementări de consolidare a conturilor*. Editura ASE, 2012.
3. Girbina, M., Bunea, S., *Sinteze, studii de caz și teste grila privind aplicarea IAS (revizuite)-IFRS*, vol. 3, CECCAR, București, 2010.